

Др Никола БОДИРОГА*

ОДЛАГАЊЕ ИЗВРШЕЊА ДОМАЋЕ АРБИТРАЖНЕ ОДЛУКЕ

Резиме

Закон о извршењу и обезбеђењу из 2011. године прописивао је да одлагање извршења није било дозвољено, што је доводило до бројних проблема у пракси. Због изричите забране одлагања коју је садржао тада важећи Закон о извршењу и обезбеђењу судови су били приморани, да сходном применом одредаба Закона о парничном поступку одлажу извршење у оним случајевима у којима је то било оправдано. Закон о извршењу и обезбеђењу који је ступио на снагу 1. јула 2016. године поново је увео могућност одлагања извршења. Законско регулисање овог института представља корак напред, али се при томе мора имати у виду да је одлагање извршења изузетак, а не правило, те да одлагањем извршења не би смела да се угрози сама суштина права на извршење у разумном року. Извршење се може одредити на основу извршне и на основу веродостојне исправе. Када је реч о извршењу на основу веродостојне исправе само изјављивање приговора и жалбе одлаже извршење решења о извршењу до његове правноснажности, што значи да се у фазу спровођења извршења може прећи тек након што протекну рокови за изјављивање ових правних лекова, односно тек након што се о тим правним лековима правноснажно одлучи. У поступку извршења на основу извршне исправе ствари су битно различите. Жалба против решења о извршењу на основу извршне исправе не одлаже извршење тог решења, јер се полази од тога да је настанку извршне исправе редовно претходио парнични или други когницијски (испитни) поступак у којем се, најчешће у два степена, на ауторитативан и несумњив начин већ одлучивало о потраживању извршног повериоца. Међутим, све је већи број извршних исправа чијем настанку није претходио испитни поступак у којем се одлучивало о постојању самог потраживања, или ако јесте вођен одговарајући поступак, онда извршна

* Ванредни професор Правног факултета Универзитета у Београду

исправа која је у њему настала није проишла контролу другостепеног поступка. Тада се редовно дешава да паралелно теку поступак извршења на основу извршне исправе, али и одговарајући поступак за њено стављање ван снаге, па се поставља питање целисходности одлагања извршења у тим ситуацијама. То може бити случај и са домаћом арбитражном одлуком као извршном исправом. Донето је решење о извршењу на основу домаће арбитражне одлуке као извршне исправе, на основу тог решења извршење се спроводи, а истовремено тече поступак по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке. У раду ћемо размотрити могућност одлагања извршења услед подношења тужбе за поништај домаће арбитражне одлуке.

Кључне речи: домаћа арбитражна одлука, извршење, тужба за поништај, одлагање извршења.

I Домаћа арбитражна одлука као извршна исправа

Законом о арбитражи¹ прописано је да домаћа арбитражна одлука има снагу домаће правноснажне судске одлуке и извршава се у складу са одредбама закона који уређује извршни поступак (чл. 64, ст. 1 Закона о арбитражи). Законом о извршењу и обезбеђењу² прописано је да снагу извршне исправе, поред осталих, има и извршна судска одлука која гласи на давање, чињење, нечињење или трпљење (чл. 41, ст. 1, т. 1 ЗИО). Судском одлуком сматрају се пресуда, решење и друга одлука донета у поступку пред судом, домаћим арбитражним судом и судом части при привредној комори (чл. 42, ст. 1 ЗИО). Друге законске одредбе о извршењу домаће арбитражне одлуке ЗИО не садржи. То значи да се и на извршење домаће арбитражне одлуке морају сходно применити законске одредбе којима се уређују судске одлуке као извршне исправе. Само кондемнаторна домаћа арбитражна одлука може имати снагу извршне исправе, а да би се на основу такве домаће арбитражне одлуке могло одредити принудно извршење, потребно је да је она постала извршна. Да бисмо одредили када наступа извршност домаће арбитражне одлуке морамо узети у обзир законске одредбе које регулишу наступање извршности судских одлука. Према одредби чл. 43, ст. 1 ЗИО судска одлука која гласи на давање или чињење постаје извршна ако је постала правно-

1 Закон о арбитражи, *Службени гласник РС*, бр. 46/2006.

2 Закон о извршењу и обезбеђењу–ЗИО, *Службени гласник РС*, бр. 106/2015,106/2016, 113/2017.

снажна и ако је протекао рок за добровољно испуњење обавезе. Рок за добровољно испуњење обавезе тече од када је извршни дужник примио судску одлуку, ако законом није другачије прописано. Судска одлука у којој је одређен услов за испуњење обавезе постаје извршна када услов наступи. Уколико судска одлука гласи на нечињење или трпљење она постаја извршна када постане правноснажна, ако у њој није другачије одређено (чл. 43, ст. 2 ЗИО).

Одредбом чл. 44 ЗИО уређена је потврда о извршности одлуке. Потврдом о извршности утврђује се да је одлука постала извршна (чл. 44, ст. 1 ЗИО). На предлог странке, ову потврду издаје суд или други орган који је донео извршну исправу у првом степену, или јавни бележник тако што потврду ставља на извршну исправу (чл. 44, ст. 2 ЗИО). Неосновану потврду о извршности укида решењем суд или други орган који је издао, или јавни бележник, на предлог странке или по службеној дужности (чл. 44, ст. 3 ЗИО). Поставља се питање да ли се потврда о извршности тражи када се предлог за извршење подноси на основу домаће арбитражне одлуке као извршне исправе. Закон о арбитражи не садржи одредбе којима се уређује потврда о извршности. Ако домаћа арбитражна одлука потиче од Сталне арбитраже при Привредној комори Србије, стављање потврде о извршности уређено је Правилником о Сталној Арбитражи при Привредној комори Србије.³ Тада потврду о извршности одлуке ставља Секретаријат арбитраже на основу захтева странке (чл. 49, ст. 1 Правилника). Потврда о извршности даје се најраније по протеку рока од осам дана од истека рока за захтевање исправке одлуке у случају одсуства таквог захтева, а у другим случајевима најраније по протеку рока од осам дана од пријема исправке одлуке (чл. 49, ст. 2 Правилника). Поставља се питање шта је са потврдом о извршности, ако домаћа арбитражна одлука потиче од *ad hoc* арбитраже. Након доношења одлуке таква арбитража престаје да постоји и правно и организационо.⁴ Да ли је у том случају потврда о извршности неопходна и ко би био надлежан да такву потврду стави на арбитражну одлуку? Наше мишљење јесте да одсуство потврде о извршности на арбитражној одлуци не би смео да буде разлог за одбацивање предлога за извршење у тој ситуацији. Потврда о извршности ће свакако олакшати посао суду који одлучује о предлогу за извршење, али та потврда није једини начин на који се може утврдити да ли је одлука

3 Правилник о Сталној арбитражи при Привредној комори Србије, *Службени гласник РС*, бр. 101/2016.
4 Тибор Варади, Бернадет Бордаш, Гашо Кнежевић, Владимир Павић, *Међународно приватно право*, Београд, 2010, 583.

која представља извршну исправу, у нашем случају домаћа арбитражна одлука, постала извршна. У том смислу постоје одредбе ЗИО које смо цитирали, а које уређују наступање извршности судске одлуке, па извршни суд, на основу правила садржаних у тим законским одредбама може утврдити да ли је домаћа арбитражна одлука постала извршна и на основу тога одлучити о предлогу за извршење. Ако је извршни суд донео решење о извршењу на основу домаће арбитражне одлуке која није постала извршна, то представља разлог за изјављивање жалбе против решења о извршењу на основу извршне исправе. Према одредби чл. 74, т. 4 ЗИО извршни дужник може жалбом да побија решење о извршењу ако није протекао рок за испуњење обавезе извршног дужника. Извршни дужник може изјавити жалбу против решења о извршењу на основу извршне исправе и када његова обавеза зависи од претходног или истовременог испуњења обавезе извршног повериоца или од наступања услова, а извршни поверилац није своју обавезу испунио или није обезбедио њено испуњење или услов није наступио (чл. 74, т. 5 ЗИО).

Из свега наведеног произлази да није неопходно да домаћа арбитражна одлука буде снабдевена потврдом о извршности, већ је дужност суда да применом одредаба ЗИО утврди да ли је наступила извршност, те да на основу тога донесе одлуку о предлогу за извршење. Уколико је извршни суд дозволио извршење на основу домаће арбитражне одлуке која није постала извршна, постојаће разлог за изјављивање жалбе против решења о извршењу.⁵

У погледу подобности домаће арбитражне одлуке за извршење примењују се релевантне одредбе ЗИО. Да би домаћа арбитражна одлука као извршна исправа била подобна за извршење, тј. подобна да се на основу ње донесе решење о извршењу, неопходно је да садржи податке о извршном повериоцу, извршном дужнику, о предмету, врсти и обиму испуњења обавезе (чл. 47, ст. 1 ЗИО). Ако у самој извршној исправи рок за добровољно испуњење није одређен, он износи осам дана од дана достављања одлуке извршном дужнику.

5 На овом месту указаћемо на одредбе Овршног закона Хрватске које се баве потврдом о извршности арбитражних одлука. Арбитражни судови не дају потврде о извршности својих одлука, осим ако законом није другачије одређено. У поводу правног лека извршног дужника суд који води извршни поступак испитаће да ли је одлука арбитражног суда извршна или није, и у зависности од исхода такве провере одлучити сам о правном леку или предмет проследити надлежном суду (чл. 36, ст. 4 Овршног закона Хрватске). Вид. Никола Бодирога, *Нови извршни поступак*, Београд, 2017, 188.

Извршни поступак се може водити и на предлог и у корист лица које као извршни поверилац није означено у домаћој арбитражној одлуци, ако јавном или по закону овереном исправом докаже да је потраживање из домаће арбитражне одлуке прешло на њега, а ако такав доказ није могућ, онда ако прелаз потраживања докаже правноснажном или коначном одлуком донетом у парничном, прекршајном или управном поступку (чл. 48, ст. 1 ЗИО). Кад после доношења решења о извршењу, потраживање из домаће арбитражне одлуке пређе на друго лице, на предлог стицаоца закључком се утврђује да је он ступио на место извршног повериоца, ако прелаз докаже јавном или по закону овереном исправом (чл. 48, ст. 2 ЗИО). Одредбе ст. 1 и 2 сходно се примењују и када се извршни поступак води према лицу које у домаћој арбитражној одлуци није означено као извршни дужник, као и када после доношења решења о извршењу на основу домаће арбитражне одлуке обавеза извршног дужника пређе на друго лице као стицаоца обавезе (чл.48, ст.3 ЗИО). Стицалац ступа у извршни поступак у стању у коме се налази у часу ступања (чл.48, ст.4 ЗИО).

II Одлагање извршења по новом Закону о извршењу и обезбеђењу

Према одредбама новог ЗИО извршење је могуће одложити на основу предлога извршног повериоца, на основу споразума извршног повериоца и извршног дужника, на предлог извршног дужника и на предлог трећег лица.

На предлог извршног повериоца, јавни извршитељ решењем против кога жалба није дозвољена, одлаже извршење које није још почело (чл. 120, ст. 1 ЗИО). Ако је спровођење извршења почело, а извршни дужник се успротиви одлагању у остављеном року, јавни извршитељ одбија предлог извршног повериоца (чл. 120, ст. 2 ЗИО). Ако извршење може да се захтева само у одређеном року, извршни поверилац може предложити одлагање само док тај рок не истекне, иначе јавни извршитељ одбацује предлог (чл. 120, ст. 3 ЗИО). Против решења о одбацивању или одбијању предлога извршног повериоца жалба није дозвољена (чл. 120, ст. 4 ЗИО).

Ако се странка сагласи с одлагањем предложеним од противне странке или ако се странке сагласе с одлагањем које је предложило треће лице, решењем се утврђује да је извршење одложено споразумом странака (чл. 121, ст. 1 ЗИО). Решење се у том случају доноси без испитивања разлога за одлагање (чл. 121, ст. 2 ЗИО). Ако одлагање предложи извр-

шни дужник или треће лице, споразум је могућ до правноснажности решења о предлогу за одлагање (чл. 121, ст. 3 ЗИО). Ако је извршење одложено споразумом странака, време на које је одложено извршење не рачуна се у трајање поступка у погледу заштите права на суђење у разумном року (чл. 121, ст. 4 ЗИО). Против решења о одлагању извршења споразумом странака жалба није дозвољена (чл. 121, ст. 5 ЗИО).

Извршни дужник може једном у току извршног поступка да предложи јавном извршитељу да се одложи извршење (чл. 122, ст. 1 ЗИО). Извршење може у том случају да се одложи ако извршни дужник учини вероватним да би услед извршења претрпео ненадокнадиву или тешко надокнадиву штету, која је већа од оне коју би због одлагања претрпео извршни поверилац, и ако одлагање оправдавају нарочити разлози које извршни дужник докаже јавном или по закону овереном исправом (чл. 122, ст. 2 ЗИО). На предлог извршног повериоца, који је могућ до доношења решења о предлогу извршног дужника, јавни извршитељ условљава одлагање полагањем јемства од стране извршног дужника, изузев ако би полагање јемства довело извршног дужника или чланове његове породице у тешку оскудицу (чл. 122, ст. 3 ЗИО). Сматра се да је предлог за одлагање повучен ако извршни дужник не положи јемство у року који је одредио јавни извршитељ (чл. 122, ст. 4 ЗИО).

На предлог трећег лица које је поднело приговор да се извршење на неком предмету извршења прогласи недозвољеним, јавни извршитељ одлаже извршење, само једном у току извршног поступка, ако треће лице доказује своје право правноснажном одлуком или јавном или по закону овереном исправом (чл. 123 ЗИО). Овде постоји противречност између чл. 123 и чл. 109 ЗИО.⁶

Јавни извршитељ је дужан да решење о предлогу за одлагање извршног дужника или трећег лица донесе у року од пет дана од његовог пријема и да решење отпрати у року од три радна дана од дана доношења (чл. 124, ст. 1 ЗИО). Против решења донетог о предлогу за одлагање извршног дужника или трећег лица дозвољен је приговор (чл. 124, ст. 2 ЗИО).

6 Одредбом чл. 109, ст. 1 ЗИО прописано је да се приговор трећег лица усваја, између осталог, и када треће лице своје право докаже правноснажном одлуком, јавном или по закону овереном исправом. Тада се према одредби чл. 109, ст. 1 ЗИО извршни поступак обуставља, укида решење о извршењу и спроведене радње. Супротно томе, према одредби чл. 123, ст. 1 ЗИО, јавни извршитељ на предлог трећег лица које је поднело приговор да се извршење на неком предмету прогласи недопуштеним одлаже извршење, једном у току поступка, ако треће лице своје право доказује правноснажном одлуком или јавном или по закону овереном исправом.

Решење о одлагању извршења производи дејство од доношења (чл. 125, став 1 ЗИО). Док траје одлагање не предузимају се радње којима се спроводи извршење (чл. 125, ст. 2 ЗИО). Изузетно, после доношења решења о одлагању у поступку намирења новчаног потраживања предузимају се радње на основу којих извршни поверилац стиче заложно право или право намирења на предмету извршења, и процењује вредност предмета извршења (чл. 125, ст. 3 ЗИО).

Одлагање на предлог извршног повериоца траје колико је извршни поверилац предложио. Ако извршење може да се захтева само у одређеном року, одлагање траје док рок не истекне (чл. 126, ст. 1 ЗИО). Када је извршење одложено на предлог извршног дужника, трајање одлагања одређује јавни извршитељ у зависности од околности (чл. 126, ст. 2 ЗИО). Трајање одлагање извршења одређеног на предлог трећег лица није законом уређено.⁷

Извршење се наставља по службеној дужности чим истекне време на које је одложено (чл. 127, ст. 1 ЗИО). На предлог извршног повериоца, извршење може да се настави пре истека времена на које је одложено, ако извршни поверилац учини вероватним да су престали разлози за одлагање или ако положи јемство (чл. 127, ст. 2 ЗИО). Ако је трајање одлагања одређено споразумом странака или странака и трећег лица, извршење се наставља пре истека времена на које је одложено само уз сагласност свих њих (чл. 127, ст. 3 ЗИО). Ако је извршење одложено на предлог извршног повериоца или по споразуму странака или странака и трећег лица, јавни извршитељ је дужан да на предлог извршног повериоца који је ступио у извршни поступак, настави извршење (чл. 127, ст. 4 ЗИО).

Одлагање извршења на предлог извршног повериоца никада није било спорно. Извршни поступак се води по његовом предлогу ради намирења његовог потраживања па како извршни поверилац може да повуче предлог за извршење и тиме доведе до обуставе извршног поступка не види се разлог због којег би му се ускратило право да тражи одлагање извршења. Исто важи и када постоји споразум између извршног повериоца и извршног дужника. Одлагање на предлог трећег лица условљено је подношењем излучног приговора, односно везано је за тврдњу трећег лица да на предмету извршења постоји неко његово право које спречава извршење. Одређивање одлагања извршења на предлог трећег лица тада има за циљ да спречи повреду његовог права до које би сигур-

⁷ Опширније о овом проблему, вид. Н. Бодирога, 284–285.

но дошло када би се извршење спровело на предмету у погледу којег треће лице има право које спречава извршење.

Оно што ствара највише проблема јесте одлагање на предлог извршног дужника. Различити закони који су уређивали извршни поступак су се мењали, а најзначајније промене су се тичале управо одлагања на предлог извршног дужника. Поједини закони такву могућност уопште нису уређивали (ЗИО 2011). Полазило се од тога да иза предлога извршног дужника за одлагање извршења најчешће стоји његово настојање да пролонгира сам извршни поступак и осујети реализацију потраживања извршног повериоца, односно његово право на извршење у разумном року. С друге стране, постоје одређени разлози који могу оправдати одлагање извршења на предлог извршног дужника, али се тада његови интереси морају уравнотежити са интересима извршног повериоца.

У контексту теме овог рада нас интересује право извршног дужника да исходuje одлагање извршења због подношења тужбе за поништај домаће арбитражне одлуке. Већ смо напоменули да домаћа арбитражна одлука има снагу домаће правноснажне судске одлуке и извршава се у складу са правилима закона којим се уређује извршни поступак (чл. 64, ст. 1 Закона о арбитражи). Против домаће арбитражне одлуке може се поднети тужба за поништај (чл. 57, ст. 1 Закона о арбитражи). Због тога се у пракси дешава да се на основу домаће арбитражне одлуке донесе решење о извршењу и започне се са спровођењем извршења, а паралелно с тим тече парнични поступак по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке. У даљем тексту испитаћемо утицај подношења тужбе за поништај домаће арбитражне одлуке на ток извршног поступка, односно могућност да се извршење одложи како би се сачекао исход овог поступка.

III Тужба за поништај домаће арбитражне одлуке и одлагање извршења

Закон о арбитражи је посветио неколико чланова поступку по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке. Тужба за поништај може да се поднесе само против домаће арбитражне одлуке (чл. 57, ст. 1 Закона о арбитражи). Домаћа арбитражна одлука је одлука која је донета у унутрашњој или међународној арбитражи у Републици (чл. 57, став 2 Закона о арбитражи). За одлучивање о тужби за поништај месно је надлежан суд места арбитраже (чл. 57, ст. 3 Закона о арбитражи).

Суд ће усвојити тужбени захтев ако тужилац пружи доказе да: 1) споразум о арбитражи није пуноважан по праву које су странке споразумно одредиле или по праву Републике ако се странке нису другачије споразумеле; 2) странка против које је арбитражна одлука донета није била уредно обавештена о именовању арбитра или о арбитражном поступку или из неког другог разлога није могла да изнесе своје ставове; 3) је арбитражном одлуком решен спор који није био обухваћен споразумом о арбитражи или су одлуком прекорачене границе тог споразума. Ако се утврди да се део одлуке којим су прекорачене границе споразума о арбитражи може одвојити од осталог дела одлуке, може да се поништи само тај део одлуке; 4) састав арбитражног суда или арбитражни поступак нису били у складу са споразумом о арбитражи, односно са правилима сталне арбитражне институције којој је поверена арбитража, осим ако тај споразум није у супротности са неком одредбом овог закона од које странке не могу одступити, или ако таквог споразума нема, да такав арбитражни суд или арбитражни поступак нису били у складу са одредбама овог закона, или 5) се арбитражна одлука заснива на лажном исказу сведока или вештака или се заснива на фалсификованој исправи или ако је до одлуке дошло услед кривичног дела арбитра или странке ако се ови разлози докажу правноснажном пресудом (чл. 58, ст. 1 Закона о арбитражи). Поништај одлуке суд ће изрећи и ако утврди да: 1) по праву Републике предмет спора није подобан за арбитражу, или 2) су дејства одлуке у супротности са јавним поретком Републике (чл. 58, ст. 2 Закона о арбитражи).

Тужба за поништај арбитражне одлуке може да се поднесе у року од три месеца од дана када је тужилац примио арбитражну одлуку (чл. 59, ст. 1 Закона о арбитражи). Ако је странка поднела захтев за исправку, тумачење или допуну одлуке, тужба за поништај може да се поднесе у року од три месеца од дана када је одлука о овим захтевима достављена странкама (чл. 59, ст. 2 Закона о арбитражи). Суд пред којим је поднета тужба за поништај може да, на захтев странке, застане са поступком да би омогућио арбитражном суду да предузме радње које оцени као потребне да би се отклонили разлози за поништај (чл. 60 Закона о арбитражи). На поступак по тужби за поништај арбитражне одлуке примењују се одредбе закона који уређује парнични поступак (чл. 61 Закона о арбитражи). Странке не могу унапред да се одрекну права на тужбу за поништај арбитражне одлуке (чл. 62 Закона о арбитражи). Ако је суд поништио арбитражну одлуку из разлога који се не односе на постојање и пуноважност споразума о арбитражи у коме нису била наведена имена арбитра, тај споразум и даље обавезује странке, док се оне друкчије не

споразумеју (чл. 63, ст. 1 Закона о арбитражи). Нови арбитражни поступак између истих странака и у вези са истом ствари може се водити само на основу новог арбитражног споразума (чл. 63, ст. 2 Закона о арбитражи). Ако између странака постоји сумња о разлогу за поништај арбитражне одлуке суд може о томе да одлучи на захтев странке (чл. 63, ст. 3 Закона о арбитражи).

Закон о арбитражи не уређује дејство подношења тужбе за поништај домаће арбитражне одлуке на извршни поступак који се спроводи на основу те арбитражне одлуке као извршне исправе. Постоје законске одредбе које се баве дејством поступка за поништај стране арбитражне одлуке који је покренут у иностранству. Суд пред којим се тражи признање и извршење стране арбитражне одлуке може да, ако оцени да је потребно, одложи доношење своје одлуке ако је покренут поступак за поништај или обуставу извршења стране арбитражне одлуке у држави у којој је одлука донета или на основу чијег права је донета, до окончања тог поступка (чл. 67, ст. 1 Закона о арбитражи). Суд пред којим се тражи признање и извршење стране арбитражне одлуке може да, на захтев странке, услови доношење одлуке о одлагању поступка признања и извршења полагањем одговарајућег обезбеђења од стране противне странке. (члан 67, ст. 2 Закона о арбитражи).

Пошто се Законом о арбитражи не предвиђа могућност одлагања извршења домаће арбитражне одлуке због подношења тужбе за поништај те одлуке, испитаћемо да ли у тој ситуацији постоје услови за одлагање према одредбама ЗИО. То значи да је извршни дужник поднео тужбу за поништај домаће арбитражне одлуке и затражио одлагање извршења док се тај поступак не оконча. Анализом одредаба ЗИО видели смо да разлози за одлагање извршења на предлог извршног дужника нису таксативно одређени. Најпре, на захтев извршног дужника извршење може да се одложи само једном у току извршног поступка (чл. 122, ст. 1 ЗИО). Да би се тада одложило извршење потребно је да извршни дужник учини вероватним да би услед извршења претрпео ненадокнадиву или тешко надокнадиву штету, да је та штета већа од оне коју би услед одлагања претрпео извршни поверилац и да постоје нарочити разлози који оправдавају одлагање које извршни дужник докаже јавном или по закону овереном исправом (чл. 122, ст. 2 ЗИО). Јавни извршитељ може, на предлог извршног повериоца који је могућ до доношења решења о предлогу извршног дужника да услови одлагање полагањем јемства од стране извршног дужника, изузев ако би полагање јемства довело извршног дужника или чланове његове породице у тешку оскудицу.

Главни услов за одлагање извршења јесте да је штета коју би извршењем претрпео извршни дужник већа од штете коју би услед одлагања извршења претрпео извршни поверилац. Подношење правних лекова, односно правних средстава против одлуке која представља извршну исправу, само по себи не представља разлог за одлагање извршења. То важи и за подношење тужбе за поништај домаће арбитражне одлуке. Извршни дужник може затражити одлагање извршења и у том захтеву навести да је поднео тужбу за поништај домаће арбитражне одлуке, али да би исходовао одлуку о одлагању извршења он мора учинити вероватним да је штета коју би он претрпео услед извршења већа од штете коју би услед одлагања извршења претрпео извршни поверилац. Осим тога, морају постојати разлози који оправдавају одлагање извршења, а које извршни дужник доказује јавном или по закону овереном исправом.

IV Један пример из праксе

У конкретном случају вођен је поступак извршења на основу домаће арбитражне одлуке као извршне исправе и у току тог поступка извршни дужник је дана 28.06.2017. године са допуном од 06.07.2017. године затражио одлагање извршења које се спроводи по решењу о извршењу Привредног суда у Београду, а на основу домаће арбитражне одлуке као извршне исправе. Наиме, извршни дужник је против те одлуке поднео тужбу за поништај пред Привредним судом у Београду као стварно и месно надлежним судом, па је у свом предлогу за одлагање извршења навео да поступак извршења треба одложити до окончања парничног поступка који се води по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке. Извршни дужник је навео да је услед блокаде рачуна онемогућено његово нормално пословање. Такође, навео је да уколико успе са поступком поништаја домаће арбитражне одлуке, не би могао спровести поступак против извршења услед чињенице да је седиште извршног повериоца у Републици Аустрији и да извршни поверилац нема имовине у Републици Србији из које би се извршни дужник могао наплатити.

Јавни извршитељ је у складу са одредбама ЗИО доставио предлог извршног дужника на изјашњење извршном повериоцу, који се сложио са одлагањем извршења, али само до 31.07.2017. године, па је јавни извршитељ донео решење којим је утврдио да је извршење одложено споразумом странака, и то до 31.07.2017. године, а применом чл. 121, ст. 1 ЗИО. Извршни дужник је поднео приговор против решења јавног извршитеља због тога што није одлучено о његовом захтеву у делу у ком је тражено да се извршење одложи на период дужи од 31.07.2017. године, а на период од

минимално две године, односно до окончања парничног поступка по тужби за поништај арбитражне одлуке. Привредни суд у Београду је вратио списе поступајућем јавном извршитељу, како би он у целости одлучио о предлогу за одлагање извршења, односно о предлогу за одлагање извршења до окончања парничног поступка по тужби за поништај арбитражне одлуке. Извршни поверилац је у свом изјашњењу навео да је извршни дужник основао ново привредно друштво, са истим седиштем, делатношћу, извршним директором, да преко тог друштва несметано послује, те да у том смислу нема услова за одлагање извршења. Такође, истакао је да нису испуњени услови из чл. 122 ЗИО, те да предлог извршног дужника за одлагање извршења треба да буде одбијен за период после 31.07.2017.године.

Јавни извршитељ је након тога изменио побијано решење, тако да је у ставу I изреке утврдио да се одлаже извршење на предлог извршног дужника и то у делу у којем се извршни поверилац сагласио са овим предлогом и то у периоду до дана 31.07.2017.године, а у ставу II изреке одбијен је предлог извршног дужника за одлагање извршења у делу у којем се извршни поверилац са предлогом није сагласио, на период од минимално две године, односно до окончања парничног поступка по тужби за поништај арбитражне одлуке. Против тог решења јавног извршитеља извршни дужник је изјавио приговор у коме је навео да су нетачни наводи да уз предлог за одлагање извршења није доставио по закону оверену исправу и да није доказао постојање нарочитих разлога који оправдавају одлагање извршења, обзиром да су неспорне околности колико износи потраживање, колика је вредност непокретности у погледу које је одређена продаја, колико дана извршни дужник не може да послује због блокаде, услед чега може доћи и до отварања стечаја, те да о томе постоје јавне исправе (извршна исправа, решење о извршењу, закључак јавног извршитеља о утврђивању вредности непокретности, закључци јавног извршитеља по којима је извршен упис у катастар и блокада рачуна). Указао је и да је ради намирења потраживања извршног повериоца заснованог на домаћој арбитражној одлуци одређено извршење на непокретности извршног дужника чија вредност вишеструко прелази износ потраживања, и истовремено блокадом рачуна извршног дужника, чиме се спречава да он послује и остварује приход, па му због тога прети губитак имовине већег обима. Истакао је да није спорно право извршног повериоца да се намири, али да не би требало да буде спорно ни право извршног дужника да захтева противизвршење, па да се и он намири у случају да извршење буде спроведено, а да извршни наслов буде поништен, обзиром да је седиште извршног повериоца у

Аустрији и да нема имовину у Србији, али ни у иностранству. Извршни дужник је предложио да веће Привредног суда у Београду укине решење јавног извршитеља и усвоји предлог извршног дужника да се извршење одложи.

Узимајући у обзир чињенично стање у овом случају, наводе извршног повериоца и извршног дужника, као и наводе из решења јавног извршитеља, веће Привредног суда у Београду је закључило да није било места одбијању предлога извршног дужника за одлагање извршења за период након 31.07.2017.године, а до окончања парничног поступка по тужби за поништај арбитражне одлуке. У конкретној правној ствари, извршни дужник тврди да постоје околности које оправдавају одлагање извршења због тога што је пред овим судом у току парнични поступак за поништај арбитражне одлуке која овде представља извршну исправу. Извршни дужник је такође указао на чињеницу да у случају његовог успеха у том поступку настаје законски разлог за противизвршење, али да у том случају извршни дужник не би могао успешно спровести поступак противизвршења против извршног повериоца, јер је извршни поверилац страном правно лице са седиштем у Аустрији без имовине у Републици Србији.

Према налажењу већа овог суда, управо ове чињенице указују на оправданост предлога за одлагање извршења у конкретном случају. Наиме, тачно је да се извршни поступак води ради намирења потраживања извршног повериоца, као и да је поступак хитан, те да приликом спровођења извршења треба водити рачуна о циљу поступка извршења, али се том приликом не може занемарити друга странка у поступку, извршни дужник, његова права и интереси. Веће овог суда је мишљења да је извршни дужник у конкретном случају учинио вероватним да би услед спровођења извршења претрпео ненадокнадиву штету, и то штету већу од оне коју би због одлагања претрпео извршни поверилац, све у смислу чл. 122, ст. 2 ЗИО.

Ако се не би одложило извршење у овој правној ствари и спроведе се поступак намирења потраживања на имовини извршног дужника, а извршни дужник успе у поступку за поништај арбитражне одлуке, овде извршне исправе, онда према ставу већа Привредног суда у Београду постоји објективна немогућност за повраћај принудно наплаћених средстава од извршног повериоца путем поступка противизвршења. Ово из разлога што је извршни поверилац правно лице из Републике Аустрије, са којом државом Република Србија нема закључен билатерални споразум о признању и извршењу судских одлука у облигационим споровима. На званичној интернет страници Министарства правде, објављени су сви

међународни уговори у грађанским стварима које је закључила Република Србија, а међу којима се не налази међународни уговор закључен са Републиком Аустријом. Како је реч о јавно доступним подацима, није потребно доказивати јавном или по закону овереном исправом чињеницу да би извршном дужнику било отежано противизвршење у случају успеха у парници, у смислу чл. 230, ст. 4 ЗПП, у вези са чл. 39 ЗИО. Веће налази да је испуњен и услов да је штета коју би извршни дужник претрпео извршењем већа од штете коју би услед одлагања извршења претрпео извршни поверилац. Наиме, утврђена вредност непокретности на којој је одређено извршење је вишеструко већа од потраживања извршног повериоца, а потраживање извршног повериоца обезбеђено је уписом забележбе решења о извршењу у надлежан катастар непокретности, сходно чл. 155, ст. 3 ЗИО. Извршни поверилац је уписом забележбе стекао право на намирење пре свакога ко после тога стекне право на намирење или заложно право на непокретности извршног дужника, те одлагањем извршења у конкретном случају не би било угрожено његово потраживање.

Имајући у виду све наведено, веће је става да је погрешно оценио јавни извршитељ да нема места усвајању предлога за одлагање извршења, до правноснажног окончања напред наведеног парничног поступка којим се тражи поништај арбитражне одлуке која представља извршну исправу у овој правној ствари, будући да је извршни дужник учинио вероватним услове за одлагање извршења из чл. 122, ст. 2 ЗИО, па је веће приговор извршног дужника оценило као основан, услед чега је решење јавног извршитеља у том делу укинато. Веће је приликом доношења одлуке имало у виду забрану укидања првостепеног решења и упућивања предмета на поновно решавање прописану у чл. 26 ЗИО, али из разлога целисходности и остваривања права на правни лек–приговор, веће није донело одлуку о основаности предлога извршног дужника за одлагање извршења, већ ће исто бити учињено од стране јавног извршитеља. Веће је ценило и остале наводе из приговора, али исте није посебно образлагало, будући да нису од утицаја на другачије одлучивање у овој правној ствари.⁸

Цитирана одлука Привредног суда у Београду у складу је са формираном судском праксом овог суда када је у питању примена законских одредаба којима се уређују разлози за одлагање извршења на предлог извршног дужника. Та пракса заснива се на одмеравању штете коју би спровођењем извршења претрпео извршни дужник и штете коју би услед

8 Решење Привредног суда у Београду Посл.бр. 8 ИПВ (И) 375/17 Ии 639/17 Веза 8 Ипв (И) 255/17 од 22.јануара 2018.године, из архиве суда.

одлагања извршења претрпео извршни поверилац и доношењу одлуке о предлогу за одлагање на темељу тог поређења.

У прилог томе навешћемо још један пример из праксе Привредног суда у Београду. Извршни дужник је затражио од јавног извршитеља да одложи извршење које се спроводи на основу пресуде Привредног апелационог суда као извршне исправе, наводећи да је против те пресуде изјавио ревизију, да има основа да пресуда Привредног апелационог суда по ревизији буде укинута и да би спровођењем извршења претрпео штету у износу од 470. 000. 000 динара, имајући у виду да се извршни поверилац налази у поступку стечаја, па би извршни дужник, у случају да ревизија против пресуде буде усвојена након што је извршење спроведено, тешко могао да поврати наведена средства у поступку противизвршења. Јавни извршитељ је одбио предлог за одлагање извршења, наводећи у образложењу како ревизија не одлаже извршење, а да извршни дужник није јавном или по закону овереном исправом доказао постојање разлога који оправдавају одлагање. Против решења јавног извршитеља којим је одбијен предлог извршног дужника за одлагање извршења, извршни дужник је изјавио приговор. Веће троје судија Привредног суда у Београду је усвојило приговор извршног дужника, преиначило решење јавног извршитеља и дозволило одлагање извршења. Веће је оценило да су основани наводи извршног дужника наведени у приговору, јер се у конкретном случају извршење спроводи на средствима буџета, па самим тим нема опасности да би одлагањем извршења извршни поверилац био онемогућен у наплати свог потраживања. Како се над извршним повериоцем спроводи стечај, то значи да је он презадужен, а средства која би добио спровођењем извршења не би могла да се користе за обављање делатности, јер делатност и не обавља, већ би се користила за покривање трошкова стечајног поступка и стечајне масе, односно стајала би на рачуну извршног повериоца до доношења одлуке о деоби, па не би могла бити враћена извршном дужнику, или му бар не би могла бити враћена у целости. Веће је прихватило и наводе извршног дужника према којима постоји вероватноћа да ће по ревизији пресуда Привредног апелационог суда која представља извршну исправу бити укинута и да би у том случају спровођење противизвршења било онемогућено. Због свих наведених разлога веће троје судија Привредног суда је усвојило приговор извршног дужника, преиначило решење јавног извршитеља и дозволило

одлагање извршења до доношења одлуке по ревизији извршног дужника изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда.⁹

У овом случају извршење је спровођено на основу правноснажне и извршне пресуде донете у другом степену против које је извршни дужник изјавио ревизију. Као што је познато само изјављивање ревизије не одлаже извршење, али је веће Привредног суда и у овом случају одмеравало штету коју би услед спровођења извршења претрпео извршни дужник и штету коју би услед одлагања извршења претрпео извршни поверилац и на основу тога донело одлуку о предлогу извршног дужника за одлагање извршења. Ако се могло одложити извршење које се спроводи на основу правноснажне и извршне пресуде која је настала у другостепеном поступку, тим пре се то могло очекивати у случају извршења на основу домаће арбитражне одлуке као извршне исправе чија законитост и правилност се први пут испитује у поступку по тужби за поништај који се паралелно одвија са спровођењем извршења.

V Трајање одлагања извршења у случају подношења тужбе за поништај домаће арбитражне одлуке

Ако је извршни дужник поднео тужбу за поништај домаће арбитражне одлуке и затражио и исходовао одлагање њеног извршења под условима из чл. 122 ЗИО, поставља се питање трајања тог одлагања. У примеру који смо анализирали извршни дужник је затражио да се поступак извршења одложи до окончања парничног поступка по тужби за поништај, односно минимално на 2 године. Веће Привредног суда у Београду је у решењу којим је укинуло решење јавног извршитеља о одбијању предлога извршног дужника за одлагање извршења, заузело став да су испуњени законски услови да се извршење домаће арбитражне одлуке одложи до правноснажног окончања парничног поступка по тужби за њен поништај. Само правноснажно окончање парничног поступка по тужби за поништај не значи и дефинитивно окончање тог поступка.

У Закону о арбитражи не постоје посебне одредбе о правним лековима против пресуде којом се одлучује о тужби за поништај домаће арбитражне одлуке. Из тога следи да се у том погледу примењују одредбе ЗПП. Шта то значи видећемо на примеру који смо анализирали. Тужба за поништај домаће арбитражне одлуке поднета је Привредном суду у Београду. Узмимо за пример да је Привредни суд у Београду одлучио мери-

9 Решење Привредног суда у Београду 4 Ипв (И) 70/17 ИИ 77/17 од 21. марта 2017, из архиве суда.

торно, тј. да је пресудом усвојио или одбио тужбени захтев за поништај домаће арбитражне одлуке. Против пресуде Привредног суда у Београду може се поднети жалба Привредном апелационом суду. Опет, примера ради, узмимо да је Привредни апелациони суд својом пресудом потврдио пресуду Привредног суда у Београду. Против те пресуде Привредног апелационог суда може се изјавити ревизија Врховном касационом суду (даље: ВКС) под условима прописаним одредбама ЗПП, а осим тога, такође под условима прописаним одредбама ЗПП, Републички јавни тужилац може поднети захтев за преиспитивање те правноснажне пресуде. ВКС је, примера ради, својом пресудом одбио ревизију као неосновану. Против пресуде ВКС може се поднети и предлог за понављање поступка ако постоји неки од разлога прописаних у члану 433а ЗПП, а овај правни лек би било могуће поднети и против пресуде Привредног апелационог суда, опет под условима прописаним одредбама ЗПП. Све и да у конкретном случају не постоје разлози за изјављивање предлога за понављање поступка, нити захтева за преиспитивање правноснажне пресуде од стране Републичког јавног тужиоца, него се поступак по редовним и ванредним правним лековима заврши доношењем пресуде ВКС којом се одбија ревизија као неоснована, ни ту није крај. Против пресуде ВКС може се поднети уставна жалба, па тако и Уставни суд може доћи у прилику да одлучује у поступку по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке.¹⁰

Због свега напред наведеног сматрамо да је неопходно да се поступак одлучивања о тужби за поништај домаће арбитражне одлуке прецизније уреди. Овде првенствено имамо у виду поступак по правним лековима. Поставља се питање да ли је неопходно да буду дозвољени сви правни лекови, а нарочито сви ванредни правни лекови прописани одредбама ЗПП. Сужавање могућности за изјављивање правних лекова по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке допринело би отклањању неизвесности за саме странке, а свакако би се одразило и на трајање могућег одлагања извршења и ефикасност извршног поступка.

VI Уместо закључка

Странке бирају решавање спора путем арбитраже због одређених предности у односу на судски поступак. У литератури се као посебна погодност наводи уштеда времена, односно већа брзина арбитражног

10 Одлука Уставног суда Уж-7678/2013 од 26.маја 2016.године, из архиве суда.

поступка у односу на судски поступак.¹¹ Међутим, када је реч о брзини и ефикасности, законодавац се позабавио само поступком доношења домаће арбитражне одлуке, али не и поступком њеног извршења нити поступком по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке. Одредбом чл. 64, ст. 1 Закона о арбитражи прописано је да домаћа арбитражна одлука има снагу домаће правноснажне судске одлуке и извршава се у складу са одредбама закона којим се уређује извршни поступак. Када је реч о тужби за поништај домаће арбитражне одлуке, Закон о арбитражи се највише бави разлозима и роковима, док у погледу осталих процесних питања упућује на примену ЗПП.

За коначно решење спорног односа међу странкама није довољно само да буде донета домаћа арбитражна одлука која се у погледу дејстава изједначава са домаћом правноснажном судском одлуком, већ је неопходно да домаћа арбитражна одлука буде и извршена. Паралелно са поступком извршења домаће арбитражне одлуке може се одвијати поступак по тужби за њен поништај, па се поставља питање утицаја подношења тужбе за поништај домаће арбитражне одлуке на поступак њеног принудног извршења. Извршни дужник који је поднео тужбу за поништај домаће арбитражне одлуке ће често тражити да се поступак извршења одложи док се не оконча поступак по тужби за поништај. Према одредбама ЗИО које смо у раду цитирали, да би се одложило извршење није довољно да је само поднета тужба за поништај домаће арбитражне одлуке, већ је потребно да извршни дужник учини вероватним да би спровођењем извршења он претрпео већу штету од оне коју би одлагањем извршења претрпео извршни поверилац. Поред тога, морају постојати и нарочити разлози који оправдавају одлагање извршења, а које извршни дужник доказује јавном или по закону овереном исправом. То што је поднета тужба за поништај домаће арбитражне одлуке не значи нужно да ће тужбени захтев заиста и бити усвојен, а додатно се поставља питање трајања тог поступка имајући у виду дозвољеност свих редовних и ванредних правних лекова прописаних одредбама ЗПП. Управо због тога, неопходне су промене законодавства у два правца.

На првом месту, потребно је редефинисати систем правних лекова у поступку по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке. У швајцарском праву, домаћа арбитражна одлука се може побијати правним леком (*Beschwerde in Zivilsachen*) о којем одлучује Савезни суд. Странке могу изричито у арбитражном споразуму, или у неком каснијем споразуму

11 Гашо Кнежевић, Владимир Павић, *Арбитража и АДР*, Београд, 2009, 209.

му, уговорити да се домаћа арбитражна одлука може побијати правним леком пред кантоналним судом (*Beschwerde beim zuständigen kantonalen Gericht*), али употреба овог правног лека зависи од сагласности странака. Поред тога, могућа је још само ревизија и то из ограниченог круга разлога.¹² Редукцију правних лекова у поступку по тужби за поништај домаће арбитражне одлуке неопходно је спровести и у нашем праву. Неразумно дуго трајање поступка за поништај домаће арбитражне одлуке доводи у питање ефикасност арбитражног решавања спорова, а одржава се и на трајање самог извршног поступка.

Друго, када је реч о одлагању извршења домаће арбитражне одлуке, поставља се питање да ли одредбе члана 122 ЗИО могу бити применљиве на ову ситуацију. Другим речима, да ли је довољно да извршни дужник који је поднео тужбу за поништај домаће арбитражне одлуке учини вероватним да би њеним извршењем претрпео већу штету од оне коју би услед одлагања претрпео извршни поверилац или је потребно прописати још неке услове. Одлагање извршења представља институт којем треба прибегавати изузетно, и то само онда када наступе неке чињенице које доводе у питање даљи ток извршног поступка. Само доношење тужбе за поништај арбитражне одлуке, уз испуњеност услова из члана 122 ЗИО, чини нам се да није довољно, већ би одлагање извршења у тој ситуацији требало везати макар за доношење првостепене пресуде којом се усваја тужбени захтев. Тада би се извршење могло одложити док пресуда којом је поништена домаћа арбитражна одлука не постане правноснажна, односно док се не искористе сви расположиви правни лекови.

12 Cristoph Leuenberger, Beatrice Uffer-Tobler, *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, Bern, 2010, 452–453.

Nikola BODIROGA, PhD

Associate Professor at the Faculty of Law University of Belgrade

POSTPONEMENT OF ENFORCEMENT OF DOMESTIC ARBITRAL AWARD

Summary

This main focus of this paper is to tackle some problems related to enforcement of domestic arbitral award. According to the provisions of Serbian Law on Arbitration domestic arbitral award shall have the same effects as the final judgment of national court and shall be enforced pursuant to the provisions of Law on Enforcement and Security. Although domestic arbitral award represents enforcement title, there aren't many provisions dealing with enforcement of domestic arbitral award.

For the purpose of the Law on Enforcement and Security the decision issued before arbitration shall constitute a court decision. However, that doesn't mean that all provisions of Law on Enforcement and Security dealing with enforcement of judgments and other court decisions can be applied to enforcement of domestic arbitral award. When enforcement creditor files a motion to enforce based on court decision it must be accompanied by certificate of enforceability. That rule doesn't apply to enforcement of domestic arbitral award. Certificate of enforceability is not necessary condition for issuing enforcement order based on domestic arbitral award. If domestic arbitral award has been rendered by an ad hoc arbitration it would be impossible to obtain certificate of enforceability. In these cases it is up to enforcement court to apply the relevant provisions of Law on Enforcement and Security and to determine whether the domestic arbitral award has become enforceable. If the conditions for enforceability of domestic arbitral award have been met the enforcement court shall issue enforcement order. The enforcement debtor may challenge the enforcement order on the ground that enforcement title hasn't become enforceable, and it shall be in the competence of court of appeal to check the enforceability of domestic arbitral award.

Second important issue is the procedure for setting aside domestic arbitral award and its impact on enforcement procedure. If enforcement debtor files the lawsuit for setting aside domestic arbitral award he/she will usually request postponement of enforcement procedure. Motion for postponement shall be granted if the enforcement debtor establishes likelihood that enforcement would cause him/her damage which is bigger than the damage that would be done to enforcement creditor by postponement of enforcement. Besides that, reasons

that justify postponement have to be proven by official documents or by documents that have been certified in accordance with the law. If all these conditions have been met the enforcement procedure shall be postponed until the procedure for setting aside domestic arbitral award has ended. Bearing in mind that all ordinary and extraordinary legal remedies may be used in procedure for setting aside domestic arbitral award it means that enforcement procedure would be delayed significantly.

The parties usually choose to solve their dispute before arbitration because it is more efficient than the court proceedings. The procedural efficiency principle has to be implemented not only in procedure before arbitration tribunal, but also in the course of enforcement. That would require some changes in legislation. The reasons for postponement of enforcement of domestic arbitral award have to be clear and precise. In our view, the enforcement of domestic arbitral award should be postponed only if a first instance court has brought decision granting the request of enforcement debtor to set aside domestic arbitral award and if the enforcement debtor establishes likelihood that enforcement would cause him/her irreparable or hardly reparable damage. In that case, the enforcement should be postponed until the procedure for setting aside domestic arbitral award has finally ended. At the same time, the procedure for setting aside domestic arbitral award has to be redefined by reduction of available legal remedies. These legislative changes will create legal framework for efficient enforcement of domestic arbitral award.

Keywords: *domestic arbitral award, setting aside, enforcement, postponement.*